

א

על מה בכה האמן

מתוך געגועים לווהטים והתמכרות גמורה התחיל הפסל את יצירתו הגדולה, יצירת חייו. מגביש זך, שכל צבעי-הקשת רוטטים בו, התחיל לפסל את הפסל הסמלי, סמל החיים. זה לא היה פסל מת, חסר-רגש: בו יסערו וילהטו כל צבעי החיים, כל חליפות גוניהם. בגביש הזך והרגש ישתקפו הבקר והלילה, ישתקפו הצהרים והדמדומים, האביב והקיץ, הסתו עם החרף. עם כל רגע ורגע ישתנה הפסל, יפשט צורה וילבש צורה, כחיים עצמם. לא יהיה זה פסל אבן או שיש, ברזל או נחשת, פסל אטום... לא! זה יהיה פסל גביש, פסל שקוף, שכל החיים יצטלמו בו עם כל צלליהם ונגוהותיהם הדקים שבדקים.

והאמן עבד מתוך געגועים לווהטים והתמכרות גמורה. רסיסי גביש נתזו לכל עבר ויבריקו בכל צבעי-הקשת. עוברים ושבים היו נעצרים תמיד על-יד החלונות הפתוחים של בית-מלאכת האמן ויתענגו על הזהרורים הנפלאים, זהרורי רסיסי-הגביש. את חלום האמן לא ידעו, גם לא התענינו בו, אך רסיסי-הגביש משכו את עינם ולבם. גם על דעתם לא עלה, שהאמן יוצר עכשו יצירה חדשה, שכמוה לא היתה עוד. הם חשבו, שהאמן עסוק רק בזה, שהוא מנפץ גושי גביש באמנות מרבה ומתזז לכל עבר באמנות מרבה רסיסים דקים ומוזהירים, עד כי נדמה, שרביבי-שמש נפלאים, ספוגי זהר ועדיני-צבעים, רוטטים באויר. ומרב התפעלות היו העוברים והשבים מקלטים את האמן בכל לשון של קלוס. התהלות והתשבחות היו חודרות מבעד לחלונות הפתוחים אל אזני האמן, ולפעמים היה מניח מידו את החרט והמעצד, למען הקשב להן. אז היה מתחיל פתאם לשרוק שריקה עליוזה של תרות מתוך לעג טוב-לב. - אם פסלת הלוחות נוסכת עליהכ

שכרון, מה יהיה לכשיראו את הלוחות גופם? – כך היה מהרהר בחדוה ושורק שריקה עליזה של חרות ומתמכר לעבודתו עוד ביתר התלהבות ויתר אמונה. – „מה הם מבינים, מה הם מבינים – היה מהרהר שוב, בהתפוננו לאותם התמימים, החונים מתחת לחלונותיו ומתפעלים ממטר רסיסי-הגביש – הן רסיסים אלה נתזים באמת כל-אחר-יד, מבלי שאתפון להם כלל, והללו עומדים ודורשים תלי תלים של פונות על כל רסיס ורסיס...” – ושוב היה פורץ בצחוק לעג, לעג טוב-לב, ושוב היה חוצב ופוסל ומקציע ומתרוגן מתוך ענג-יצירה ואשר-צפיה.

אך הימים עפו כחצים, האדמה היתה מלבינה, משחירה, מוריקה ומזהיבה, בתלתי האמן זרקה שיבה פה ושם ובלבו היה מרגיש לפעמים איזה לחץ של עיפות. כאז כעתה היה מתרוגן ושורק, כאז כעתה היו רסיסי-גביש נגוזים מבעד החלונות וכאז כעתה היו העוברים והשבים קולעים כתרים לראש „היוצר הגאוני”, „האמן-האשף”. אך בשריקת האמן לא נשמעה עוד אותה החדוה הקודמת ועל שפתיו לא רחף עוד אותו הלעג העליון, שהיה תמיד מתפתל על פניו ומהבהב בעיניו וזוחל בקצות שפמו מדי שמעו אה קלוסי העוברים והשבים. בשימת-לב ובהתרכזות היה מקשיב עתה לתשבחותיהם ומדי שמעו את התשבחות היה נזכר תמיד שהוא עיף מאד, עיף מאד. – „ומה בכך שאני עיף? – היה מהרהר – וכי איזו שיכות יש בין עיפות זו ובין תשבחותיהם של הללו?” – ופהאם היה עוצם את עיניו ומהדק את שפתיו, כמתפון לתפיש איזה רעיון קל-כנפים, המתלבט במרחבי אין-הסוף של מחשבתו ומטרידו ומתחמק ממנו. אך הרעיון קל-הכנפים כבר העלה בחכה, כבר נתפש, והאמן אמנם ידע, כי רק מתחפש הוא, מדי העמידו פנים, שהרעיון החדש עוד לא הִחַר לו כל-צרכו. הרעיון כבר נתפש במצודה וכבר חדל לפרכס בין כתלי המצודה והאמן העיף כבר יכול להתבונן בו מכל עבריו ולבדקו מכל צדדיו. – „כן, עיפתי, עיפתי, והדרך עוד ארכה וכבדה, והמטרה עוד ממני והלאה, והרסיסים, רסיסי-הגביש, יפים באמת, יפים להלל, ובנוגע לפסל-הן מי יודע, אם יצלת, כמו שעלה בדעתי, ותפשת מרבה, לא תפשת”, – זו היתה תמצית הרעיון, שחדר בגנבה למוח האמן, ולרעיון זה נוספו עוד רעיונות קטנים וגדולים כבני-לוויה. – הן לא עליך המלאכה לגמור, וחוך מזה לא ידוע כלל, מה העקר ביצירה, אם המטרה הראשית, או ההופעות הצדדיות המלוות את עבודת היצירה; אפשר, שאסור ואסור לזלול בערכו של מטר הגביש; אפשר, שרסיסי-הגביש, הנתזים לכל עבר כרביבי-שמש, הם עקר בפני עצמם, ואילו הקדשת את כל חיך רק להם לבד – דין... וקול המון כקול שדי...” – ככה זמזמו הרעיונות הקטנים והגדולים, שאפפו את האמן כזבובי-קיץ ולא נחנו לו מנוח, והאמן אמנם היה מנסה לגרשם ממוחו בתנופת-יד, כאשר יעשה האיש המגרש זבובי-קיץ מטרידים, אך זבובי-הקיץ קשי-ערף וטרחנים הם ולא על-נלקה אפשר להפטר מהם. והאמן היה מרגיש את לחץ העיפות בלבו יותר ויותר, והיה שוכב לנוח על הדרגש לעתים תכופות יותר ויותר.

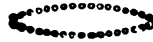
זוהי מקשיב לקלוסי העוברים והשבים ביתר שימת-לב וביתר התענינות. הלעג מתוך טוב-לב חדל לגמרי מהופיע על שפתיו ובמקומו הלכה לעמקה הבעת העיפות שבפניו. העקר, שהאמן עיף מאד, עיף עד למות. ובבקר אחד קרה דבר יוצא מן הכלל. האמן נגש אל הפסל הנפלא, פסל-הגביש, הסתכל בו רגע בעינים מערפלות, אחרי-כך הרים את המקבת וזינפצו לרסיסים. בלילה, שקדם לבקר זה, לא עצם האמן את עיניו, כי לא יכול להרדם, ומאשר לא יכול להרדם התעסק בדברים של-מה-בכך, הינו: עשה את חשבון הימים, שכבר עברו עליו בעבודה, ואת חשבון הימים, שעודם צריכים לעבור עליו בעבודה, עד שיביא את יצירתו לידי גמר, ופתאם נזכה, כי הדרך עוד ארפה, ארפה, מהלך ימים ושנים. אז התחיל פתאם שורק שוב בחודה, אך החודה היתה משנה קצת מאשר בימים הקודמים, והשריקה היתה צרודה קצת, אך בין כה וכה לא שמע איש מאומה, כי השעה היתה שעת-לילה והעוברים והשבים ישנו במנוחה על משכבותיהם כחק וכהלכה. אך בבקר, כשקמו ממשכבותיהם והתחילו עוברים ושבים שנית על-יד חלונות בית האמן, היו כנדהמים ממראה עיניהם: מימיהם לא ראו עוד מסר-גביש נפלא כזה! כקצף אשדות התפרצו רסיסי-הגביש מתוך החלונות, בלי-גבול ובליי-סוף זרמו ניצוצי הבודולח מבעד החלונות, בכל צבעי-הקשת הזהירו רביבי זהב ותכלת, זמרגדין ואדם, והרואים היו כנדהמים ממראה עיניהם. מימיהם לא ראו עוד יפי כזה בשפעה כזו! ומרב רגשי התפעלות ותודה התחילו לקלס את האמן על אחת שבע, התחילו לשיר ולהודות לו בכל מיני זמירות ושירים, התחילו לנקש במקלותיהם על המרצפת ולמחא כף בכל-כח ולקרא: "האמן! האמן!" כדבר הזה לא עשו מימיהם, אך היום עברה התפעלותם כל-גבול, והם לא חפצו למוש ממקומם בטרם יראה אליהם האמן, כי פניס-אל-פנים חפצו לראותו ופניס-אל-פנים חפצו להודותו על-כל-הגדולות אשר עשה ועל-כל-הענג הרב אשר הסב להם. ואמנם נראה האמן בחלון וירכן את ראשו כלפי הקהל העצום, שכסה את הכר. אז נדמה, כי הארץ תתפורר משאון מחיאות-הכפים ומתרועות הצהלה וההתפעלות, שהתפרצו מאלפי לבבות וגרונות. אחרי-כך קמה הסערה לדממה וההמון העצום כאלו עצר את נשימתו מרב יראת-הכבוד ומרב צפיה, רק רסיסי-הגביש התפרצו מבעד החלונות כבראשונה ורביבי זהב ותכלת, זמרגדין ואדם זרמו כבראשונה מבעד החלונות וירטטו ויבריקו מעל לראש האמן כענני-הכבוד. אך לשוא חכה העם הרב, כי האמן יפתח את פיו וינאם נאום. הוא רק הרכין את ראשו שנית וישחק לקראתם בנעימות, אחרי-כך השתחוה להם עוד פעם וישחק שוב, אך בפעם הזאת נקטע הצחוק באמצע ומגרון האמן התפרץ קול בכי. אז נשמע שוב רעם מחיאות-כפים ושנית רעדה הארץ מתרועות צהלה וגיל ימסערת שירים ותשבחות.

ומכל ההמון הרב הזה לא היה אף-אחד שידע, כי רק זה-עתה גפץ האמן לרסיסים את חלום כל חייו, וכי כל היפי הנאדר, שהכה את

עיניהם בסנורים, אינו אלא פסלת הגביש. אינו אלא ניצוצות מפזרים, שנתזו מתחת ידו מבליימשים ביצרו ובהחריבו את יצירתו הגדולה. איש לא ידע זאת, וביום המחרת היה כתוב הדר בכל כתביהעתים, כי האזרחים מכירי התודה כפדו אתמול בחגיגה נהדרה, חגיגה פתאמית, את האמן הגאוני, וכי האמן הגאוני התרגש מאד למראה אותות האהבה וההערצה, שהראו לו רבבות הנאספים, עד כי פרץ בבכי מרב רגש.

והאמן בכה חרש גם למחרת היום, גם למחרתים, עד כי עיף מאד

נירדם.

ב

גלגל החוזר

– אין זאת, כי האדם הוא האלהים! – אמר החתלתול – כמה חלב הוא שותה בכל יום, כמה חמאה וכמה בשר הוא אוכל! אכן זה הוא אֵל כביר ורבי-עלילהו
 כך אמר החתלתול ועיניו המבריקות הבריקו ביתר עז מרוב התפעלות.

החתול הזקן שחק. זה היה חתול סקח ורבי-נסיון, שידע להתהלך בנעימות את כל יושבי החצר, לרבות גם את הכלב. גם המבשלת התניחסה אליו בכבוד ובסבלנות ולא הרבתה להכותו, אף כי היה גנב מאין כמוהו. לפי-דבריו, אהבו אותו גם העכברים, אלא שמדעתם את ענותנותו לא חפצו לברכו בקול רם. בקצור, זה היה חתול חשוב ומכבד.

– גלגל חוזר בעולם – אמר החתול הזקן ובעיניו העגלות נצנץ צחוק-ערמה – גלגל חוזר בעולם! אבי המנות, זכר צדיק לברכה, ספר לי, שקבל מאביו ואביו מאביו וכן עד אלף דורות, כי לפנים כפד האדם את החתול כבוד-אלהים. אדם, שהיה נוגע בחתול לרעה, היתה אחת דתו להמית. את הדָשן שבחלב והשמן שבבשר היו מגישים לחתול. בכל יום היו מקריבים לו קרבנות ומקלסים אותו בכל לשון של קלוס ותהלה. בחייו היו בונים לכבודו בתי-מקדש מפארים ובמותו היו חונטים את גופו במיני בשמים יקרים. במלה אחת: גלגל חוזר בעולם. אז היה האדם חושב את החתול לאלהים, ועכשו חושב החתול לאלהים את האדם.

היום היה יום-אביב בהיר וחם ולב כל חיות-הבית, שהיו באותה שעה בחצר, היה טוב עליהן מאד, עד כי גם עברו על מדתן ולא הכחישו את החתול על פניו כדרךן תמיד. אמנם הן חשבו את החתול לבר-אורין ולבר-אבהן, אך לא נכחד מהן, שהוא אוהב קצת את ההגזמה, אפס כי הפעם העמידו פנים, כאילו מאמינות הן לדבריו, ואולי גם האמינו באמת. אגב, אחדות מהן היו שקועות בתנומה קלה, תנומה שלאחר סעדת-הצהריים, ואולי גם לא שמעו את דבריו. רק התרנגול ההודי, שהיה גאותן ובעל-

קנאה מאין כמוהו, לא יכול לכבש את קנאתו בקרבו, ובהתנפחו מכעס וגאווה השיק את כנפיו ויקרא:

— אוי לדור, אוי לדור, ששקרנים כמותך מרבים בוו נער הייתי וגם זקנתי, ולא שמעתי מעולם, שהחטול נחשב לאלהים. אמנם היו חיות, שנחשבו לאלהים, אך על-כרפנים לא חתולים... לולא רגש-הצניעות הנטוע בי, הייתי יכול לספר לכם, למי נתן האדם כבוד-אלהים... כל דרדקי יודע, איך גקראים העופות, שהצילו לפנים את רומא, ואיך שנחשבו מאז לקדושים; אך ענותנותי מכריחה אותי לבלתי הרבות דברים בענין זה... יהללוך זרים ולא פייך...

החמור, שרעה בחצר וכרסם את העשב לתמו, היה לפנים חמור נושא-ספרים. מפני-זה נחשב לידען גדול במקצועות שונים. ביחוד היתה לו נטיה לדברי-הימים.

— לדאבוני אני נאלץ להעיר — אמר החמור בעמדו באמצע החצר ובחדלו לרגע לכרסם את העשב — לדאבוני אני נאלץ להעיר, כי חברנו הנכבד מר תרנגול-הודו לא כן הפעם אל האמת ההיסטורית. הוא ערבב את הפרשיות; ולו הקדיש קצת יותר זמן לקורות העתים, כי אז ידע, שאת רומא הצילו האזוים ולא תרנגול-הודו. צריך להיות דייקן: אוז הוא אוז ותרנגול-הודו הוא תרנגול-הודו.

כך אמר החמור לפני התרנגול חפו. הוא ידע, שאתרי דברי החמור אין להשיב, מפני שהוא המלמד היותר גדול שבחצר, אך לעזוב את המערכה בבשת-פנים לא הרשתה לו גאותו. הוא התנפח ביתר גאווה עוד ויפן אל החמור בקול של תלונה:

— וכי מי אמר, שתרנגול-הודו הצילו את רומא? רבותי, מי מכם שמע מפי כדברים האלה? גם אני, תהלות לעליון, אינני מקטלי קניא באגמא ויודע אני פרק בהיסטוריה. ארץ-מולדתי, ארץ הודו, היא, כידוע, ערש כל החכמות והמדעים. גם לי ידוע, שאת רומא הצילו האזוים, ואף כי הללו הם שארי-בשרי, קרובי-משפחה, כמעט שני בשלישי, אך יתפארו אחרים ביחש-משפחה ולא אני. אצלי העקר הוא יחש עצמי. אלא למה התכונתי בדבריי? התכונתי רק להסיר את הלוט מעל-פני החטול הנוכל, שבשקריו הוא מסיע לדבר עברה, להשחתת המדות. הה, בעזונותינו אנו רזאים, כי השחתת המדות הולכת ומתפשטת בינינו גם בלא-הכני, אלא שאין ממנהגי להתעבר על ריב לא-לי... כן, ידידי החמור, אמנם מלמד וחכם גדול אתה, אך שכחת מקרא מפורש: „חכמים, הזהרו בדבריכם!“ אם ברצונך להטיף מוסר, פנה לא אלי, כי אם אל החטול השקרן...

החמור, שהיה עסוק שוב בכרסום העשב, חדל שנית מלעוס ויאמר: — בדברי ידידנו מר חטול אין אף שמץ הפרזה. כל מי שלמד ושנה יודע, שבמצרים נתנו לחטול כבוד-אלהים. וגו'.

דברי החמור האחרונים עשו רשם כביר על כל השומעים. התרנגול המסכן מהר להתכנס ולהתכוץ בקרן-זווית. החמור שב אל חצרו בלב שקט

ובטוח, כמי שיודע, שמלא את חובו לרגש־הישר ומעתה הוא חפשי לנפשו. אלא שיתר בני־החברה חכו בכליון־עינים לסופו של דבר. גם אלה, שנמנמו קודם, כבר הספיקו להחליף כח ושמוחו מאד לסכסוך שבין החתול והתרנגול. סוף־סוף הרי זה מאורע מִבְּדָת.

אך החתול הפקח הצטין גם הפעם במתינותו ובק־דוחו. הוא רק תיף בנעימות ויאמר:

— באמת, איני מבין, למה מהר ידידנו החשוב, מר חרנגול־הודו, לברוח על נפשו ולהתחבא. אמנם הוא נכשל הפעם בעם־הארצות וגסות־דוח, אך האם זאת לו הפעם הראשונה להפשל בחולשות אלה? מה שנוגע לי, הריני נכון לסלוח לו ולתת לו את ידי לשלום. סוף־סוף אני בטוח, כי עשה מה שעשה לא מרע־לב חלילה, כי אם פשוט מטפשות, אך הטפשות כמו החכמה מד' היא, ובפרט שחולשה זו עברה לו בירשה מאבותיו. הטפשות היא מחלת־משפחה אצל תרנגול־הודו, לא עלינו, ועובדה זו מעוררת בלבי רק רגשי חמלה ליצור האמלל. אין דבר, ידידי מר תרנגול, אל־נא תתעצב ככה אל לבך, פן יבלע לך. גם בלא־הכי אתה דומה עכשו לערבה חבוטה.

החתול קלע אל המטרה ולא החטיא. כל חרוף וגדוף לא היו מכאיבים לעוף הגאותן כדברי החתול האחרונים. אוי לאזנים שכך שומעותו הוא, תרנגול־הודו בכבודו ובעצמו, המחלק מכבודו לכל בני־החצר ומשוה עליהם מהודו, הוא, הפקח והנהדר, אינו אלא טפש וערבה חבוטה. אך לא זה העקר עוד: העקר הוא הקול, שבו בטא החתול את דבריו אלה, הקול הרך משמן והחלק מקטיפה, שאין בו, לכאורה, שום רגז ושום התמרמרות. את הקול הוזה לא ישכח העוף העלוב לעולם.

והתרנגול ההודי הוסיף להתפוך בקרן־זויתו, עד כי כמעט לא נראה לעין. פנה זיוו, פנה הודו! חבריו שחקו לו ואיש מהם לא רחם אותו בלבו: הוא היה להם זה־כבר לזרא בגאותנותו ובהתנפחותו. אך לעצת זה גדל בעיניהם מאד ערך החתול: אכן זהו חכם מהם ונדיב־לב! ממש בלי מרהו נעלב ואינו עולב, שומע חרפתו ומשיב רכות... עד כי גם הכלב, שבכלל לא נודעה ממנו חבה יתרה לחתול, יצא הפעם מגדרו וידבר בשבחו של החתול:

— אני אמנם לא מלמד ולא בן־מלמד אני, אך מהיותי קרוב לבעל־הבית ומשפתותו אני שומע לפעמים דברים, שלא כל און זוכה לשמעם. אני יצור פשוט ואיני אוהב אחד בפה ואחד בלב ואיני אוהב, ששומעי יפקקו בדברי. בשביל המפקקים יש לי תרופה טובה: שני החדות. לשם־מה אני אומר כל זהו כדי שלא תהינו להסיל ספק במה שאספר לכם תכף, כי בספורי זה הקטן יש סמך גדול לדברי החתול על־דבר מוצאו האלהי. ובכן שמעו: שלשום, ברבצי בן לרגלי בן בעל־הבית — הלא תדעו כלכם את הבחור האמיץ והנהדר — שמעתי באמרו בפרוש לכלתו היושבת על ברכיו: חתולתי, אלילתי! משמע, שתול ואלהים הינו הך.

הנאספים שמעו לדברי הכלב בשים-לב ואמנם לא ההינו להטיל ספק בהם, ראשית, מפני שבכלל היה הכלב מחזק אצלם לנאמן-רוח ושנית מפני שידעו, ששניו חזקות וחדות. רק היונה, שישבה על כרכב הגג, ערבה את לבה ותאמר:

— אין מביאים ראייה מן השוטים, וכל האוהבים הם בחזקת שוטים, ולכן אי-אפשר להסתיע מדבריהם. גם הטפש שלי, כשרגש-האהבה תוקפהו, קורא לי בשם אלילה. הלוואי שאזכה לשנות אשר וברכה כמספר הפעמים, שקרא לי בשם זה.

לדברי היונה התמימים שחקו כל הנאספים. כלם ידעו את זוג הנאהבים הללו, שהגו אהבה זה לזה מהערב עד הבקר ומהבקר עד הערב. אך החמור, בתור באי-כחו של המדע, מצא לנחוץ להעיר גם הפעם את הערתו. — למרות כל רגשות-הכבוד — אמר מתוך קידה עמקה — שאני רוחש לגבירה היונה ולחיי-המשפחה הטהורים, שהיונים מצינות בהם, למרות כל אלה מוכרח אני להעיר, שנמוקיה אינם מספיקים לחתור חתירה תחת אשיות המדע ולהכחיש את אלהיותו של החתול. מימי המדע הטהור אנו שותים ומפיו אנו חיים, והמדע אומר לנו ברור, כי האדם נתן לפנים כבוד-אלהים לחתול. אגב: לא רק לחתול. גם את יתר החיות כבד האדם כבוד-אלהים, כמו, למשל, את השור, את העגל, את הפרה, ועוד ועוד. בכלל, האדם חפש תמיד את האלהים, וכשלא מצא במקום אחד יגע ומצא במקום אחר. אקוה, שהגבירה היונה, שנמוקיה אמנם מעידים על היחוסים המציניים השוררים בינה ובין מר תור, לא תתרעם עלי על הערתי זו. Dixi.

החמור, שהצטין הפעם לא רק בתור מלמד גדול, כייאם גם בתור בעל נמוסים יפים, היודע להתהלך עם הגבירות עליטי כל הלכות דרך-ארץ, שב שנית אל פרסום העשב.

— אמת ויציב — אמר הכלב כתנא דמסיע — פנים דברי החמור. כבר אמרתי, שלא מלמד אני ולא בן-מלמד, אך מהיותי קרוב לבעל-הבית אני שומע לפעמים דברים, שלא כל און זוכה לשמעם. והנה בזמן האחרון, ברבצי בערב בערב, בשעת משתה השה, לרגלי בעלי, אני שומע תמיד ופוחים על-דבר האלהים. לו רק ידעתם, כמה נלהבים ופוחים אלה! כמובן, לא את כל דבריהם אני מבין, לא מלמד אני ולא בן-מלמד, אך גם מהמעט שהבנתי נתחור לי, שבעל-הבית ואורחיו מחפשים אלהים. אולם כל אחד מוצאו במקום אחר, ומכאן תוצאות לופוחים נלהבים ולמחלקות חריפות, עד שאני חושש בכל רגע, שעוד מעט יקראו למהלמות.

— כל זה מענין מאד — התערבה בשיחה גם התרנגולת, שהיתה ידועה לסקרנית גדולה, מפני שהיתה נוהגת לחטט ולנקר כל היום באשפה — כל-זה מענין מאד, אך נכספה נפשי לדעת, את מי חושב האדם עתה לאלהים. אפשר מאד, שעתה הגיע תורי להיות לו לאלהים. הן בינינו לבין עצמנו: במה גרועה אני מהחתול? סוף-סוף אני מטילה ביצים ולא הוא.

לדבריה אלה פרצו כל השומעים בצחוק גדול, אך שתאם נמסק

צחוקם, הם התחילו גרתעים לצדדים: מהבית יצא בחור אמיץ והדור; בן בעל-הבית. הוא הלך לשוב-זרוע עם כלתו, פניו הפיקו חדוה וגאון, מצעדו היה עז וקל ובמקל-הפאר שבידו נפנף באויר מתוך חרות שבגבורה. החמור פנה לו את הדרך במתינות שבחשיבות, החתול מהר לפנות אל שלולית-המים, כאלו אחזהו פתאם צמאון נורא, רק הכלב כשכש בזנבו בלי שום פחד, כידיד שמכבר הימים. ואולם התרנגולת התחילה מפרכסת בכנפיה וצורחת מר, עד שעלה בידה לקפוץ על הגדר, ורק אז שב אליה רוחה.

— ובכן את סבורה — פנה אליה ההתול, לאחר שנעלם הבחור ההדור מהחצר — ובכן את סבורה, שעכשו הגיע תורך להיות לאדם לאלהים? — הוא כבר הספיק לשבר את צמאנו ולבו שב להיות טוב עליו, וכטוב לב החתול עליו, אהב תמיד לחמוד לו לצון — ובכן את סבורה, שעכשו הגיע תורך, תרנגולת נכבדה?

הזקן האשמאי הזה היה באמת זקן אשמאי: הוא ידע לעורר צחוק לא רק בדבריו, כי-אם גם בקולו. זה היה לצן מלדה ומבטן והעכברים ידעו לספר הרבה על הלצותיו. גם הפעם שחקו השומעים לדבריו או, יותר נכון, לקולו.

אך התרנגולת לא נכלמה מדבריו כלל. — אליבא דאמת איני משתוקקת כלל לכבוד זה — ענתה לו בפשטות — אלא שנכספה נפשי לדעת, את מי הוא חושב עתה לאלהים. את מי?

— אם תרשי לי — אמר החמור — אם תרשי לי, גבירה נכבדה, אחוה לך את השערתי. אמנם השערתי זו אינה מבססת עוד על יסודות מדעיים מוצקים, אך בכל-זאת ראויה היא לשימת-לב. עד-כמה שעיני אינה מטעה אותי, חושב הבחור ההדור, שעבר זה-עתה על-פנינו, את עצמו לאלהים. די רק להסתכל בפניו הסתכלות חודרת, כדי להוכח, שהשערתי אינה תלויה על שעה. ובאמת, מכיון שחדל להאמין בחתול, בשור ובעגל, החל להאמין באלהות-עצמו. האדם אינו יכול על-פי טבעו להיות בלי אמונה ובוה הוא נופל מיתר החיות. Dixi.

— דברייך נראים לי — אמר החתול — אך ברי לי, שגם אמונתו זאת לא תאריך ימים ואז יחל לבקש אמונה חדשה וכה ילך מדחי אל דחי, מאמונה אל אמונה, עד כי לא ימצא עוד דבר חדש, שיוכל להאמין בו, ואז ישים פניו אל הישנות, אז ישוב אלינו. נכדי החתול חושב עתה את האדם לאלהים, מפני שהוא אוכל חמאה דיישבעו, אך בטוח אני, כי יבוא יום והאדם ישוב לחשב את החתול לאלהים, מפני שזה טורף עכברים דייחפצו.

— לדברייך האחרונים — אמר החמור — איני יכול להסכים. אמנם איני חושב לאי-אשרית את ההשערה, שהאדם ישוב לתת לחתול כבוד-אלהים, אך הוא יעשה זאת לא מפני שהחתול טורף עכברים, לא ולא הוא יעשה זאת בלי שום נמוק, בלי שום יסוד הגיוני. האדם בכלל משליך את ההגיון

אחרי גוו ככלי איך-המק-בו, כשהדבר נוגע לעניני אמונה, וגם בזה הוא
נבדל לרעה מיתר החיות. ואוס.

החתול חיף בנעימות ויאמר:

– שפתים ישק משיב דברים נכוחים, ואמנם מי ידמה ומי ישה לך
בכל הנוגע לשאלות עמקות כאלה! מובן מאליו, שאני תמים-דעות אתך
מהחל ועד כלה, ואולם אני בדברי התקונתי לא אל הפרטים, כי אם אל
העקר. והעקר – שהאדם עוד ישוב לתת כבוד-אלהים לחתול. גלגל התזז
בעולם, גלגל החוזר...

ג

טוֹסֵי־הַקְּסָמִים

הארץ, אשר בה חי בעל־החלומות, היתה ארץ ככל הארצות, אשר נתן ד' לבני־אדם לשבת בהן. גם בה כבכל הארצות היו ערים וכפרים, שדות ויערים, עמקים והרים. גם בה היו אנשי־אמת ואנשי־מרמה, עצלים וחרוצים, חכמים ופתאים, טובים ורעים, רודפים ונרדפים. גם בה נולדו, חיו, ראו בטוב, התענו, קוּו, מתו. המתים היו נשכחים; החיים היו טורחים ויגעיים, כאלו היו עתידים לחיות לנצח; כל דור ודור היה רואה את עצמו כאלו כל מעשי־בראשית לא נעשו אלא בשבילו; הזקנים היו אומרים, כי הימים הראשונים היו טובים מאלה; הצעירים – כי הימים הבאים יהיו טובים מאלה; בקצור, זו היתה ארץ ככל הארצות, אשר נתן ד' לבני־אדם לשבת, ורק בבעל־החלומות נבדלה לטוב מכלן, כי בעל־החלומות כזה עוד לא קם ולא היה מיום ברא ד' בעל־החלומות.

במנזר שומם על ראש הר גבוה, רחוק משאון החיים, ישב בעל־החלומות סגור ומקגר ימים ושנים ויהגה יומם ולילה במגלות עתיקות וגויליים בלים. הוא לא הגיח כל ספר וקונטרס, כל מגלה וגליון, שבהם היה אף רמז קל שבקל על העוף הנפלא, על טוֹסֵי־הַקְּסָמִים. כל יושבי הארץ ידעו, כי עתיד טוֹס זה, אם רק יעלה ביד בעל־החלומות לתפשו, להביא אשר נפלא לכל החיים: כל הארץ תמלא צדק וחכמה כמים לים סכסים, כל חוח וכל ברקן יצמיח פרחים נפלאים, ציה ומדבר יתפכו לאגמי־מים, העקוב יהיה לטישור והחשך לאור. את כל הנפלאות הגדולות יעשה טוֹסֵי־הַקְּסָמִים לא בזנבו הזרוע ברקות וכל אבני־חן, כי אם בקולו; כי בקול נפלא חָנן טוֹסֵי־הַקְּסָמִים, אשר כמוהו לא היה לכל חי מיום היות שמים וארץ. לקול זה ימזגו סלעים, ירקדו הרים, יעלו כל לב וכל לשון תרנגו; רוח חדשה תערה על כל החי, הרודף יפול לרגלי הגרדף ונשק לו ובקש את סליחתו, הטורף יוציא את בלעו מפיו ותמה והשתאה, איך־זה יכול לטרף טרף עדי־הנה; הרשעה והודון ינדפו כעשן ויפי נצחים ילבלב וישגשג מקצה העולם ועד קצהו. את כל זה יעשה טוֹסֵי־הַקְּסָמִים בקולו.

כי טוס כזה חי וקים ידעו כל יושבי הארץ מפי בעל-החלומות. הוא מצא לזה רמזים רבים בספרים קדמונים, אשר איש מבלעדיו לא ידע לקרא בהם. הקוץ שבאליה – שאין אף ספר אחד מגיד ברור, איפה מקנן העוף הנפלא. ואולם בעל-החלומות היה קשה-ערף ובעל לב אמיץ כלב הארי, אשר לא יחת מפני כל. הוא נדר נדר, כי לא ימוש ממגלותיו העתיקות וגיליו הפלים, עד אשר ימצא את מבקשו. וכאשר אמר כן עשה. הוא הגה בספריו יומם ולילה ויתבונן בכל קוצו של יוד, בכל תג ובכל מתג, עד אשר נגלה לו הסוד הנפלא, שאליו נשא את נפשו. הוא מצא את נוף-התעלומות, אשר שם מקנן טוס-הקסמים, וימהר לשים לדרך פעמיו. הוא ידע, כי הזמן קצר והדרך אכה, ולכן גם לא הספיק לקחת ברכת-הפרידה מרעיו המעטים, אשר נפשו קשורה בנפשם. רק אחרי לכתו נודע הדבר בכל הארץ ותהי כמרקחה. בכל פנה וקרן-זווית, בכל שוק ובכל רחוב ספרו את החדשה הגדולה. אך כאשר עברו ימים ובעל-החלומות לא שב עוד מדרכו, נשכח מעט מעט מלב, עד אשר נשכח כליל ולא יספו עוד לדבר בו. ובבקר לא-עבות אחד שב בעל-החלומות מנדודיו הארזים והכבדים ובידו טוס-הקסמים. שלמותיו ונעליו בלו, רגליו בצקו, פניו חמרמרו ויכסו אבק, אך עיניו האירו כאור שבעת הימים, כי על-כן מלאה נפשו מקול טוס-הקסמים, אשר שר לו מבקר ועד ערב ומערב ועד בקר בכל הדרך הגדולה והקשה. כשירה הזאת לא שמעה נפשו מעודו, צליליה רעפו כגשם-נדבות על ארץ עיפה, צליליה נוצצו כקשת בענן, הם שברו את הצמאון כמעין מפכה בין סלעים וישקיטו את הרעב כמן, אשר נתן ד' לבני-ישראל במדבר. מצלילי-הפלא רעד האויר כרבבות פעמוני-גביש לפני רוח; מצלילי-הפלא התרוממו השמים ויעמקו מאד ותכלת היתה להם וזהר היה להם; מצלילי-הפלא רגשה האדמה עד עמקי מעמקיה ותוצא מסתרי תהומה כל צפוני-טמוני-אוצרותיה ותתכס בדשאי כל-יקר ובנעימי הפרחים. נשר ארך-האבר, שנשא כבשה בחרטומו העקום, קפא פתאם באויר לשיר-הפלא, וכרגע השתער כחץ למטה וישב את הכבשה המפרפרת מכאב ופחד לאמה הגועה בקול מר. לסטים מזין, שהתנפל בגרזנו החד על עובר-ארת, השליך פתאם את גרזנו ארצה, ובהתנפלו לרגלי ההלך חבק את ברכיו ויתחנן לפניו לסלוח לו על הרעה, אשר זמם לעשות לו. חמור קשה-ערף, שהתעקש פתאם בלכתו ולא חפץ לזוז ממקומו למרות כל המלקות אשר הלקהו אדוניו, נעשה פתאם רך כנה, ובפרשו לאדוניו את פרסתו לשלום מהר לרוץ ארת כעפר-האילים. בכל הדרך הגדולה והקשה שר השוס לנפש בעל-החלומות ומצלילי-הפלא שבו שמלותיו הבלות ותהיינה למחלצות-פאר, עורו המקמט והמאבק רטב כשושן רענן ורגליו העיפות והבצקות גמאו ארץ כסוס קל-המרוץ, ובבואו בבקר לא-עבות אחד בשער העיר ותחד הארץ לקול העם ברעו.

אז יעלה בעל-החלומות על משקוף שער העיר, למען יראה אותו כל העם, ויספר בעינים לוחטות משמחה ובדברים נפסקים מרב רגש את כל

המוצאות אותו. הוא ספר על ימים ללא אכל ומשקה, על לילות ללא שנת ומנוחה, על ענויי הגוף ודכדוכי הנשמה, על מלחמת התקנה והשפק, על רגעייאוש מרים ועיפות-מות. אך כאשר יוסיף לספר, כן ילך קולו הלך וגבר, הלך וצהל, כי כאשר יוסיף לספר, כן יקרב אל הרגע הנפלא, אשר בו נגלה לעיניו עוף-הקסמים. אז ישפל לרגע קול בעל-החלומות, כי הגה בא לדבר על השירה הנעלה, שהגיעה פתאם לאזניו בשעה הגדולה ההיא, שעת-הדמדומים החרישית, כאשר כבר נואש כמעט מכל תקוה ויבקש את נפשו למות. אמלל ודפא שכב במדבר-שממה על חול לבן ולוהט בין אבנים אלמות וקודרות, וגם לבו היה שומם כמדבר, אשר בו שכב, וגם נפשו היתה אלמה וקודרה. מסביב לו לחשו נחשים, ממעל לראשו נשאו צפריי-טרף וצל כנפיהן פרפר על החול המאדים מנגוהות השקיעה, אך הוא לא שם לב לכל אשר מסביב, הוא חשב רק על האחת, על הצפור הנפלאה, אשר התחמקה ממנו, אף כי ידע, כי ישנה באשר ישנה. כן, מימיו לא האמין עוד במציאות טוסי-הקסמים כבשעה ההיא, ואולם מימיו לא נואש מלהשיגו ומימיו לא השתוקק אליו כבשעה ההיא. ופתאם, בעצם יאושו וענותו, הגיע אליו מתוך דממת הדמדומים, ממרחקי המדבר השומם, קול שירה חרישית והומיה, רחוקה וקרובה, נעלמה וברורה, עננה ואדירה, וכרגע ידע, למי השירה הזאת, וכרגע חדש בו רוחו, גופו שב להיות מלא לח וכח כגוף עול-ימים, מעל עיניו הוסר התבלול וירא את טוסי-הקסמים מדדה על חול-המדבר לפניו, כשהוא פורש את זנבו לנכח המערב הלוהט, כמתפון להתחרות בשפעת צבעיו עם צבעי השקיעה הנפלאים.

כן ספר בעל-החלומות ומדי דברו הניף את טוסי-הקסמים תנופה, למען יראוהו כל הנאספים, וכרגע חרדה הארץ שנית לקול העם ברעו. זה היה טוס נפלא, אשר כל נוצה ונוצה שלו היתה מחרות של אבני-חן יקרות וזנבו הזהיר והבריק כשמש וכלבנה, עד כי הכה בסננרים את עיני כל הרואים. אך כשך תרועות הגיל וההתפעלות שב בעל-החלומות לספר את הנפלאות והנצורות אשר עשה הטוס בשירתו. הוא ספר על הנשר והכבשה, על השודד והשדוד, על החמור ובעליו ועוד כהנה וכהנה. אז ספר גם על בגדיו, איך שבו והיו למחלצות-פאר אחרי בלותם, ובהסירו מעל כתפיו את מעילו נפנפו באויר כדגל לנכח כל העם ויאמר:

— התראו את המעיל הזה? הן הוא היה קרוע ובלוי, אך מצלילי-הפלא של טוסי-הקסמים שב ויקדש ויהי לאדרת-מלכים. התראו? בעל-החלומות לא ידע, כי אלה, אשר לנפשם לא חדרה עוד שירת-הקסמים, לא יכלו לראות את כל הנפלאות אשר ראה הוא, והנאספים ראו במקום אדרת-מלכים רק מעיל קרוע ובלוי, אשר בלו טלאי על-גבי טלאי; ואולם הם לא שמו לב לזה, כי כל מעיניהם היו בנצורות הנפלאות, אשר כל אוזת מהן היתה מחרות של היקרות באבני-חן. ובאשר לא שמו לב, ענו כלם פה-אחד:

— רואים אנחנו!

אז בקש בעל-החלומות את העם העצום אשר ברגליו לשתוק רגע, למען תקלוט אזנם את שירת הטוס, אשר היא מקור כל הנפלאות והנצורות. בעל-החלומות לא ידע, כי אלה, אשר לא השתוקקו מיום הולדם לשירת הקסמים, לא יוכלו לקלוט אותה. ואמנם שמעו הנאספים במקום שירת-קסמים רק שריקה צורמת-אזן, אך הם לא שמו לב לזה, כי כל מעיניהם היו בזנב הנפלא אשר האיר והזהיר כשמש וכלבנה, ובאשר לא שמו לב שתקו רגעים אחדים ואחרי-כן הריעו פה-אחד:

— האחו! מה-נפלאה השירה! יחי טוס-הקסמים! יחי בעל-החלומות!

אז שב בעל-החלומות לשאלם, אם כבר חדש רוחם בקרבם משירת-הפלא, ואם מלאה נפשם צדק ואהבה, ואם לזהט לבם מצמאון טהר ויפי. הנאספים, אשר לא יכלו להסיר עיניהם מהנוצות היקרות המבריקות, שערד השערות שונות על-דבר ערך הנוצות האלה, על מחיר אבני-היקר המשבצות למאות בכל נוצה ועל מספר ככרי הזהב והכסף, אשר יסלאו בהם. ומהיותם שקועים במחשבותיהם אלה לא שמו לב לשאלות בעל-החלומות, ובאשר לא שמו אליהן לב, ענו כלם פה-אחד:

— האח, מה-חדש רוחנו בקרבנו! האח, מה-מלאה נפשנו צדק ואהבהו

האח, מה-לזהט לבנו מצמאון טהר ויפי!

אז הזדקף בעל-החלומות על המשקוף למלא-קומתו ויקרא בקול נסער

מרגש ובעינים לזהטות משמחה:

— עתה הבו ונלכה, הבו ונשוט בכל הארץ, למען יחדרו צלילי-

הקסם אל כל אפסי האדמה, למען ייפו כל החיים ויפרח כל מדבר וישימון.

מצלילי-הקסם ימזגו ענני-העופרת הכבדים, המעיקים על כל לב, וינוסו צללי

האפל המצמיתים בקרתם כל עץ וכל פרח. אמנם אנחנו כבר ספגנו לתוך

נפשנו את צלילי-הפלא, כבר קלטנו לתוך נפשנו את כל מתיקות האשר,

אך איך יערב לנו אשרנו, עת אלפי רבבות אחים נמקים מעצר רעה ויגון

בכל קצות הארץ הרחבה? איך נדע מרגוע ושלום, עת אלפי רבבות אחים

נאנקים תחת סבלותם ונמוגים באפס תקוה? לכן הבו ונלכה אל כל פנה

גדחה ואל כל ציה גלמודה. מי לצדק וליפי — אָלֵי!

כזרם מים כבירים נסחף אחריו ההמון, אשר מספרו הלך ועצם מרגע

לרגע. החיט עזב את מחטו, הרצען את מרצעו, הספת את פטישו והאכר

את מחרשתו. כל איש מצוק ומר-נפש מהר להסתפח אל ההמון הגועש,

וכרבות ההמלה וכגבור התרועות, כן גדלה השמחה בלב בעל-החלומות.

הנה כבר אשרתי עם רב כזה — אמר בעל-החלומות בלבו — אך לא אשקוט

ולא אנוח עד אשר אריק שפע ברכה על כל יושבי תבל ממזרח עד מערב

ומצפון עד דרום! כן אמר וינף את טוס-הקסמים באויר, ולמראה הנוצות

היוקדות בכל צבעי-הקשת ולמראה הזנב המזהיר כשמש וכלבנה התלקחה

רגשת העם על אחת שבע ולתרועת התפעלותו לא היה גבול. — אם גם

תעלה בחלקי הקטנה שבאבני-החן, המשבצות למאות בכל נוצה ונוצה, גם

או לא יהיה קץ לְעָשֵׂרִי – חשב כל-אחד מההולכים, והמחשבה הזאת הביאה שמחה גדולה בלבבם, ושמחתם הגדולה התפרצה החוצה בקריאות-הידד כבירות, עד כי חשבה הארץ להבקע. או יש אשר יעמוד בעל-החלומות פתאם בלכתו ושאל את העם הרב אשר ברגליו, אם שמעו מימיהם שירה, אשר תדמה לשירת הטוסז וכל ההולכים, אשר לא יִסְפְּרוּ מַרְבֵּ, עונים קול אחד: „מימינו לא שמענו שירה נפלאה כזאת!“ כי בערמה התהלכו עם בעל-החלומות וכל-אחד מהם אמר בלבו: „למה לי להקניט את בעל-החלומות התמים ונדיב-הלב? הן אם אִפְּרָ, כי צריחת הטוס צורמת את האזן, יתרעם עלי ולא יתן לי מאומה מכל אוצרות היקר אשר בידו“... וכן גם היו כאלה, אשר השקיעו את כל כחות נפשם בסקירת נוצות-התפארת, עד כי מבלעדיהן לא הרגישו דבר ולא ידעו, אם הטוס משמיע קול או מחריש, ורק צעקת ההידד זרמה מגרונם בלי-הרף כזרם קלוח-מים מברז פתוח. אף גם היו כאלה – והם מעטים מאד – אשר האמינו באמת, כי הטוס מנעים זמירות ורק שמיעתם הפגומה אינה קולטת את יפי הזמירות, ויהי כי התְּבַיֵּשׁוּ לַהֲוֹדוֹת עַל מוֹמֵם וַיִּצְווּ גַם הֵם אֶל כָּל הַהֲמוֹן הַגּוֹעֵשׂ וַיִּקְרְאוּ גַם הֵם הַיִּדָד בְּקוֹל פּוֹלֵחַ שָׁמַיִם. או יש אשר יעמוד בעל-החלומות שנית מלכת ושאל את העם הרב אשר ברגליו, אם נכונים הם להשבע, כי הלוך ילכו בעקבותיו עד אשר תברא שירת הטוס לב טהור ורוח נכון תחדש בקרב כל יושבי תבל. וכל ההולכים, אשר לא יספרו מַרְבֵּ, עונים קול אחד: „נשבעים אנחנו!“ והאוויר מזדעזע כלקול מאַת רַעֲמִים וְהָאֲדָמָה רוֹעֵדָת מִשְׁעֵטַת רַבְבוֹת רַגְלִים, אשר עם כל רגע ורגע הולך מספרן הלוך וגדל, עד כי כסו את עין כל-הארץ.

כה עברו ימים, עברו שבועות, ההמון הלך וגדל, אך גדל גם מספר הנחשלים, כי רבים חלו מעיפות ומדחק, רבים חלשו מרעב וצמא, ובעל-החלומות לא ראה דבר. הוא רק ראה, כי העם אשר ברגליו הולך ורב מיום ליום, כי בכל אשר יבוא יִפְּסְחוּ אֵלָיו מַחֲנוֹת חֲדָשִׁים, ויאמן בלבו, כי כל-אלה הם מאֲשֵׁרִים חֲדָשִׁים, אשר שירת הטוס הגיעה לאונם וְתָצַק בְּנַפְשָׁם אֶת הַעֲדָנִים הַנִּפְלְאִים, אשר אין להם שֵׁם, וְתָעַר עֲלֵיהֶם אֶת הַרוּחַ הַנִּעְלָה, רוּחַ הַצְּדָקָה, הָאֵהָבָה וְהַיִּפְיָ. העם אשר ברגליו הלך ורב מיום ליום, אך מיום ליום רבו גם התלונות, אשר בראשונה היו חרישיות וצנועות ואחרי-כן הלכו וגברו, עד כי השיקו ממצל למחנה כמשק כנפי עורבים, הנשאים בשמי הבציר שְׁיָרוֹת שְׁיָרוֹת גדולות. ואולם בעל-החלומות לא שמע דבר מלבד קריאות ההידד ושבועות האָמֹן וּמִלְבַד שִׁירַת הַטּוֹס, אשר צִלְצְלָה בְּאָזְנוֹ מִצֵּאת הַשָּׁמֶשׁ וְעַד בּוֹאָה וּמְבּוֹאָה וְעַד צֵאתָהּ.

אך פעם קרה מקרה, אשר פקח לַרְגַע אֶת עֵינַי בְּעַל-הַחֲלוֹמוֹת וַיִּלְדָּד חֶשֶׁד בְּלִבּוֹ וַיִּעַר בְּנַפְשׁוֹ מְבוֹכָה. מִזֵּנֵב טוֹסֵי-הַקְּסָמִים נִשְׂרָה לַפְתָּאֵם נוֹצָה, אשר רחפה רגע באוויר ותפרכס בגוניה הנפלאים, עד אשר נפלה ארצה. או קמה בתוך ההמון מהומה נוראה, גברים ונשים, זקנים וצעירים התרוצצו כל עבר כְּמִפְּרִית-מְהוֹן, דַּחְפוּ, הִמּוּ, הִכוּ, נִשְׁכּוּ אִישׁ אֶת אַחִיו, לְמַעַן הַגִּיעַ

בראשונה אל המקום, אשר שם נפלה הנוצה; נשמעו בכיות, יללות, זעקות־
 שבר, אנקות נהרגים ונחנקים וכל־הארץ היתה לחרדת־אלהים. בעל־החלומות
 היה למראה עיניו כהלום־דעם, כי לא הבין, איך־זה יכלו האנשים האלה,
 אשר שירת הטוס כבר הביאה להם אשר רב מהכיל ותצק בנפשם את
 העדנים הנפלאים ותער עליהם את הרוח הנעלה — איך־זה יכלו האנשים
 האלה לנתש רגע אחד מלבם את כל רגש אשרם הנפלא, להסיח את דעתם
 משירת־הקסמים המצלצלת מסביב ולהלחם איש באחיו מלחמת חיות־טרף
 בשל נוצה מגוננת. או התגנב חשד בלבו, כי עיני האנשים האלה תלויות
 באמת לא אל ראש הטוס, כי אם אל זנבו, לא אל גרונו, מקור צלילי־
 הפלא, כי אם אל הנוצות, ואחרי החשד הזה בא גם השני והוא נורא ומר
 שבעתים מהראשון, כי החל בעל־החלומות לפון, אם קלטו האנשים האלה
 שמץ משירת הטוס. היתכן, אשר צלילי־הפלא חדרו לאזנם והם גשארו
 אוהבי־בצע כבראשונה ונפשם לא סהרה ולא עדנה ולבם לא רחב ולא גדל
 ורוחם לא הצמיח כנפים להאביר אל על ולבזות לכל שפל ונבוזה? או הבין
 בעל־החלומות פתאם, כי בערמה התהלך אתו כל העם הרב אשר ברגליו,
 וכי רמה רמו אותו האנשים מדי השבעם לו, כי רוחם קדש בקרבם ונפשם
 מלאה צדק ואהבה ולבם לווהט מצמאון סהר ויפי.

ואולם קשה־ערף היה בעל־החלומות ולבבו אמיץ כלב הארי, אשר לא
 יחת מפני־כל, ואף כי נפשו היתה מרה עליו, בכל־זאת לא נפל לבו עליו
 וידור נדר, כי לא יוציא את הטוס מידו, עד אשר ישמע כל העם את
 שירתו ועד אשר יספוג לב כלם את צלילי־הפלא. עם עקש תתפלת ואם
 הם התהלכו אתו בערמה יתהלך גם הוא בערמה אתם, ואם הם התחפשו
 כמקשיבים לשירת־הקסמים יתחפש גם הוא כמאמין לשבועותיהם, אך סמוך
 לבו ובטוח, כי סוף־סוף תפתחנה אזני האנשים האלה לשמוע את שירת־
 הקסמים ומתוך שלא לשמה יבואו לשמה. אז תבוא השעה הגדולה, שעת
 הגאולה, האדמה תפלט את בגדי אלמנותה ונפתחו שערי השמים והחיים
 ישחקו ויזהירו באור שבעת הימים. כה נדר בעל־החלומות וכה קרה ויאת,
 אשר המנהיג רמה את מנהגיו והמנהיגים את מנהיגם.

אף עברו ימים, עברו שבועות, מספר הנחשלים הלך ורב, תלונת
 הנרגנים הלכה וגברה, וכמעט לא היה איש, אשר לא קלל את בעל־
 החלומות קללות נמרצות:

— המבלי אין קברים בארץ־מולדתנו לקחנו למות בארצות זרות? —

אמר האחד.

— הכמשגעים היינו בעיניו, אשר יאמר להבטיחנו, כי השריקה צורמת

האזן היא שירת־קסמים נפלאה?!

— רק בשוא ישלה את נפשנו ומרמה בפיו! — צעק השלישי — יקח לו

את השירה, ואת הנוצות יתן לנו!

— אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה נקח מידו את הטוס! — התמרמר

הערביי — נגנע ברעב ובצמא והוא יירש את קלנו

כה התמרמרו וכה געשו ההמונים בשצף-קצף ובמשטמה בוערת, אך ימים רבים לא ההינו לגשת אל בעל-החלומות ולקחת מידו את הטוס בחזקה, מיראה, פן יפריח את הטוס באויר ואז יעלה כל עמלם בתהו, כי ידעו אשר האיש קשה-ערף הוא ולבו אמיץ כלב הארי אשר לא יחת מפניו כל; ואולם כאשר כשל כח סבלם ויראו כי אין פח להם עוד ללכת קדימה או לשוב אחורנית, החליטו פה-אחד להבקיע אל בעל-החלומות ויעבור עליהם מה. ובאחד הלילות האפלים, כאשר שקע בעל-החלומות בחלומותיו, התנפלו עליו ויגזלו מידו את הטוס.

אך איה הן הברקות? איה היהלומים? איה הפנינים? איה כל אבני-החן, אשר אין על עפר משלזן? נדהמים וחפויי-ראש עמדו האנשים העלובים, הסתכלו בטוס בכל כח ראייתם ולא האמינו למראה עיניהם. בידיהם פרפר ויפרכס טוס רגיל, טוס ככל הטוסים, אשר אמנם נוצותיו יפות ומגונות, אך שן-פרוטה. אין זאת כי בנפנף אותו בעל-החלומות לנכח השמש היו הנוצות מבריקות מנגה הקרנים ומכות את עיניהם בסגורים. הם עמדו תחתם נדכאים ועיפים, מרמים ונואשים ודממה אימה שררה מסביב. ופתאם הפרעה הדממה והלילה הזדעזע משאגה פראית, שהתפרצה מרבבות גרונות:

— מנת לרמאי!

הם שכחו, הם לא שמו אל לב, כי בעל-החלומות לא דבר להם דבר על-אודות נוצות הטוס. הם שכחו, הם לא שמו אל לב, כי בעל-החלומות הסב תמיד את שימת-לבו רק אל שירת עוף-הקסמים. הם שכחו, הם לא שמו אל לב את הכתוב בספרים העתיקים, כי רק אלה, אשר יספגו לתוך נפשם את שירת-הפלא של טוס-הקסמים, יזכו גם לְהַגִּיט מיקר נוצותיו. כל-זה נדף מזכרונם ובקצף חיות-טרף ובמשטמה צורת שסעו לשסעים את החולם ואת עופו.

כה נענש העם, אשר התהלך בערמה עם מנהיגו, וכה נענש המנהיג, אשר התהלך בערמה עם עמו.

כי הארץ, אשר בה חי בעל-החלומות, היתה ככל הארצות, אשר נתן אלהים לבני-אדם, והאנשים, אשר ישבו בה, היו ככל האנשים, אשר ברא אלהים.

ד

טַרְגֻּמֵי אֱלֹהִית

דברנו על זה ועל זאת, על פלוני המשורר המתחיל ועל אלמוני המספר הגודע לשם, על הדרמה החדשה העתידה להופיע בירחון הספרותי ועל מאמר־הבקרת האחרון של אותו המבקר המפרסם. כנהוג בכל מסבה וכן גם, ואולי ביחוד, במסכת סופרים, לא היתה השיחה נקיה לגמרי מאבק קנאה ושנאה, מהתמרמרות עצורה, מלעג מסתר, ואולם למרות כל אלה הרגשה בה גם התרוממות־הרוח, גם התמכרות אמתית לאמנות, גם תסיסה עליזה של כחות־יצירה רעננים. רבם של המקבים היו צעירים לימים ואחדים מהם גם בלי חתימת־זקן. בראשנו ישב, כמו תמיד, הפליטוניסטן הזקן, זה שלא היה זקן כלל וכלל וגם לא כתב פליטונים מימיו, ואולם אנחנו קראנו לו בשם זה, מפני שהיה גדול מכלנו בשנים ומפני המימרה, שהיתה שגורה בפיו: „החיים הם פליטון, שגם בהיותו עמק הוא שטחי למדי וגם בטרגיותו הוא מעורר צחוק“. זה היה סופר עראי, שהיה מדפיס מזמן לזמן איזה מכתם חריף, איזו הערה חדה ורק לפעמים רחוקות היו חבריו מחזיקים יותר משורות אחדות. הוא היה אהוב לכלנו על אהבתו לנו, כי אמנם אהוב אהב אותנו, את פרחי־הסופרים, אף כי את הספרות לא אהב, לפי דבריו, כלל. „הטוב שבחבורים הוא זה שלא נכתב“, היה אומר כפעם־בפעם, ואף־על־פי־כן היה מתענין מאד בכל שורה שיצאה מעטנו. אהבנוהו גם משום זה, שלא נמנה במספר המתחרים שלנו, הן על־פי גילו והן על־פי סוג, כתיבתו, ואי־אפשר היה לקנא בו. מלבד זה התיחס בשויון־נפש לחות־דעתם של מבקריו ואנחנו הרגשנו, כי התיחסות זו מצדו היא אמתית ולא מעשה. בעמק לבנו גם היינו מתגאים על שוספר זקן ומנסה מתהלך אתנו כאח וכרע, ואמנם אפשר היה לראותו בכל ערב בבית־הקהה, שבו היינו מתכנסים.

השיחה נתגלגלה מענין לענין ולסוף נסבה על מכתבו האחרון של פיטן גדול אחד, שמת זה־לא־כבר. המכתב הזה, שנתפרסם אחרי מות מחברו, עורר רעש גדול. הסופר הנערץ, שכל חייו היו שלשלת ארמה של פעלים כבירים ויצירות נאדרות, שאלפים ורבבות חכו למוצא־פיו כאל

מלקוש ואלפים ורבבות היו בטוחים, כי הוא אחד היחידים המאשרים, אשר תגורל לא הניאם מלמלא תעודתם בחיים, – הסופר הנערץ הזה, אשר הגיע לגבורות, התאונן במכתבו האחרון, כי הוא הולך למות בלב מלא יגון ויאוש: סוף-סוף לא עלה בידו ליצור את יצירת חייו, את יצירתו האמתית, העקרית, היחידה; סוף-סוף פור את שלהבת נשמתו ניצוצות ניצוצות בודדים, שלא הביאו לו מעולם ספוק רוחני ולא שברו אף פעם את צמאון לבבו. את היצירה האמתית, העקרית, היחידה, את יצירת-חייו דחה מיום ליום, – ועתה הוא הולך למות בלב מלא יגון ויאוש, מתוך הכרת החטא הגדול אשר חטא לנפשו, חטא אשר לא ימחה.

– אם צער יש כאן, חטא אין כאן – אמר מבקו צעיר, שבמאמרו הראשון והיחידי נסה לבאר בהעלם אחד את כל הגורמים הפנימיים של היצירה הפיוטית – אם לא יצר, משמע שלא יכול. וכי מעטים הם אלה, שהשגתם גדולה מיכלתם? – בדבריו האחרונים היתה גם עקיצה מסתרה כלפי חברנו הליריקן חור-הפנים, שלא נשא חן בעיני מבקרנו על ששיריו מערפלים ביותר וחסרה בהם הבהירות השלשה והרכה, נחלתם של כל המשוררים האמתיים.

– זו לא ראייה – ענה הליריקן ובזויות שפתיו נצנץ מין חיוך מסתור של בוז גלוי – לחברנו המבקר הכל גלוי וידוע, ואולם יש דברים, שאי אפשר לדון עליהם בקלות-ראש הקרובה לחצפה. יש שהאמן אינו מוציא את דעיונו לפעולה לא מפני חסרון היכלת, כי-אם מפני שהרעיון יקר לו ביותר וצר לו להקיעו לעיני השמש, להציגו לראוה בשוק, שכל יד ויד תהיה ממשמת בו. המספר הצעיר, בעל הפנים המגשמים והנפש היפה והעדינה, שלא יכול לסבול שום ריב ומדון, התערב גם הוא בשיחה.

– לפי עניות דעתי, צדקו שני חברינו גם-יחד. אמנם אמת בפי חברנו המבקר מדי אמרו, כי אם לא יצר, משמע שלא יכול, אך ראשיה-כל נחוץ לבאר את מהותה של אי-יכלת זו. יש אי-יכלת הגדולה מיכלת. יש שאי-יכלת נובעת לפעמים מיראת-הכבוד, מרגש הרוממות, שהאמן מרגיש לרעיונו, והרי הוא נזהר בכל מיני זהירות לבלתי קטוף בעודנו בטר, לבלתי חלל את קדשתו בתנועה לא-זהירה, בבטוי לא-מצלח. אף יש שהאמן מרגיש, כי כל חייו כלולים ברעיונו, והרי הוא מטפחו ומענגו יומם ולילה, נוצרהו כאישון עינו וירא מהוציאו חוצה, בדעתו, כי בשעה שתתרוקן נפשו מרעיונו יתרוקנו חייו מתכנם והוא ישאר ערירי וגלמוד. וגם יש שהאמן מחכה לשעת-הכשר, לרגע המאשר, אך שעת-הכשר אחרה לבוא, ובינתיים נסתם הגולל...

המספר הצעיר, בעל הפנים המגשמים והנפש היפה והעדינה, הפשיל כתנועת-יד רגילה את התלתל הזהב, שצנח מראשו על עיניו. בעיניו הטובות והגלויות פרפר איזה גל חם. הוא היה בחור טוב, ותרן ונלהב. ברנעי נתלהבות היה מתחיל לגמגם ורבים חשבוהו ל"תם" ול"בינוני", אף כי באמת פלה במקחותו וכשרונו על רבים מאתנו.

– ידידנו המספר שכח למנות בין יתר המכשולים, העומדים על דרך האמן, גם את מדת העצלות, שהאמנים בכלל ואחדים ממנו בפרט מצטיינים בה! – נשמע קול צחוק מקצה השלחן. כלנו התחלנו צוחקים, מפני שפונת ההערה היתה ברורה למדי: המספר שלנו היה ידוע בעצלנותו. סוד עליו, כי כשנמנה פעם לעוזר תמידי של איזה עתון, לא בקר אף-פעם בבית-המערכת, ובסוף החדש, ביום מתן השכר, התעצל גם לבוא לדרש את משכרתו. כלנו היינו מתפלאים, איך היה מתגבר וכותב את ספוריו היפים-כשחללנו מצחוק, פנה אלינו המספר שנית:

– סלחו לי, ידידי, על שאני מאריך, ואולם יש-לי להוסיף עוד דברים אחדים. מכיון שכבר נגענו בנושא זה, רוצה אני להעיר, כי יש גורל רע ומר שבעתים מגורלו של הפיטן המנות. לפיטן הנערץ בודאי שהיה על מה להצטער. את היצירה האמתית, העקרית, היחידה, את יצירת-חייו, לפי דברי מכתבו, לא יצר. אך על-כף-פנים יש לו גם קורטוב נחמה: הן הוא גם לא נסה ליצרה, ומי יודע, כמה צרות וענויים היו שמורים לו, אלו נגש להגשמת מחשבתו. הן בכל-אופן לא נשללה ממנו עד יומו האחרון התקוה, כי סוף-סוף יבוא הרגע המאשר, והיצירה הגדולה, מרכז כל חייו, תופיע לאור עולם. אבל כמה לנו לנוד לאמן, המוצא, ששעת-הפשר כבר באה לו, והנה הוא נגש להגשמת רעיונו הגדול, רעיונו המרכזי, שעליו חלם כל חייו, והנה הוא עובד ועובד, יוצר ויוצר-וסוף-סוף הוא נוכח לדעת, שהעלה חרס בידו, ששום מלה חדשה לא הגיד ורק חזר על דברים ישנים, שכבר הביעם בפנים אחרים ביצירותיו הקודמות, באותן היצירות הקטנות, הצדדיות, שנוצרו תמיד כלאחר-יד, כבהסחה-דעת... והאמן הגדול נוכח פתאם לדעת, כי הרעיון הגדול, הרעיון המרכזי, לא נתן להתפס, לא נתן להתבטא, כי הרעיון הגדול אינו אלא חוון-בדים, אינו אלא תעות-הדמיון ומקסם-שוא. הירדתם לעמקו של צער אותו האמן? צער זה יוצא מגדר צער פרטי, הקפו גדול הרבה יותר והוא עמק מתהום.

– כן, זוהי טרגדיה אנושית עמקה – אמרה בהשתתפות הנערה היחידה, שנמצאה במסבתנו. היא היתה צירת מתחילה, כלתו של המשורר הַחֶנֶר.
– זוהי לא רק טרגדיה אנושית, כי אם גם טרגדיה אלהית! – אמר פתאם בצחוק הפליטוניסטן הזקן.

הבטנו אליו בתמיה.

– טרגדיה אלהית לא במובן הקומדיה האלהית של דָּנְטֶה, – באר הפליטוניסטן הזקן, כשבת-צחוקו הולכת ומתרחבת. – לא ולא! רציני רק לאמר, שגם האלהים בכבודו ובעצמו לא נצל מאותו מקרה בלתי-ינעים, שחברנו המספר היטיב כל-כך לתאר בדבריו האחרונים. רצוני לאמר, שגם לאלהים לא עלתה יפה יצירתו העקרית, יצירת-חייו, אם תרשוני להשתמש במבטא זה...

הוא לגם מלוסי-היין, שעמדה לפניו, ויוסף:
– הלא ידוע לכל בר-בירב, שהאדם הוא נורה-בריאה. משמע, שהאדם

היה רעיון היצירה המרכזי של הבורא, ואולם הרעיון הגדול הזה דרש זמן לא־מעט להתקמתו ולהשתלמותו. לאט לאט הלך והתפתח, הלך והשתכלל, ובינתיים התעסק הבורא ביצירותיו האחרות, הצדדיות, שנפלו בערכן הרבה מהרעיון העיקרי, המרכזי. בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, אחר כך את הצמחים ואת המאורות ואחר־כך כל נפש חיה למינה. בודאי ידוע לכם, כי גם המלאכים נבראו קודם לאדם. צר מאד, שמבקרינו לא נסו לבאר ולתאר כיד הפסיכולוגיה הטובה עליהם את מצב נפשו של הבורא בימי־המעשה. והלא זהו מצב־נפש מענין מאד! מבטחני, שהרעיון העיקרי, המרכזי, לא נתן לו מנוח אף־רגע, ואולם ככל האמנים דחה גם הוא את מעשלו הראשי מרגע לרגע, משעה לשעה, מיום ליום. לכשאפנה מהמעשים הפעוטים, לכשיגיע כשרוני לגמר בשולו, לכשאשתחרר לגמרי מכל הרהורי־היצירה קטני־הערך, מפני שהתנאי העיקרי ליצירה גאונית הוא החפש הגמור... הן כל התרוצים והאמתלות הללו ידועים לכל אמן ואמן! והבורא לא חדל מחשוב אף־רגע את מחשבתו העקרית, אך בינתיים הוציא אל הפעלה את הרעיונות מהמדרגה השנית והשלישית, שסוף־סוף גם הם אינם פחות־ערך! הן גם השמים והארץ, הימים וההרים, הצמחים והחיות אינם דברים של מה־בכך, בינינו לבין עצמנו... אך הנה כלה הבורא סוף־סוף את כל מלאכותיו הצדדיות, שארכו חמשה ימים, הינו חמשת אלפים שנה, כי יומו של הבורא לא־לף שנים יחשב על־אדמות, ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי.

— אך היום הבא, יום הששי, — הוסיף המדבר מתוך חיוך של ערמה — היה יום קשה לבורא. ביום זה היה צריך להחתך גורלו של הרעיון העיקרי, של רעיון האדם. היוצר כבר, נפנה מהמעשים הפעוטים, כבר, נשתחרר לגמרי מכל הרהורי־היצירה קטני־הערך וכבר הגיע לבחינת, החפש הגמור, שהוא תנאי עיקרי לכל יצירה גאונית. בקצור, אי־אפשר היה להוסיף ולדחות בקש את הגשמת הרעיון — ויברא אלהים את האדם.

— אך כאן קרה מקרה לא־נעים... היצירה לא הצליחה ביותר... אמנם יש לנו ידיעה רשמית בפרשת, בראשית, כי ראה אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, אך בסוף פרשה זו גופה יש לנו ידיעה רשמית אחרת, כי נחם ד' על אשר עשה את האדם ויתעצב אל לבו. בכלל אי־אפשר לסמוך הרבה על ידיעות רשמיות, אבל המעשים יגידו והמבול יוכיח.

— אך במה לא הצליחה היצירה? — שאלה היצירת ותשחק.

— תכף, תכף — ענה הנשאל בכבד־ראש — כאן קרה אותו מקרה לא־נעים, שחברנו המספר היטיב כל־כך לתארו. הבורא נוכח לדעת, שאת רעיונו העיקרי לא בטא, ששום מלה חדשה לא הגיד ורק חזר על דברים ישנים, שכבר הביעם בפנים אחרים ביצירותיו הקודמות ביתר שלמות וביתר שכלול. הבורא נוכח לדעת, כי יצירתו האחרונה אינה אלא ערבוביה חסרת הרמוניה של שרטוטים וקוים שונים, השאולים בלי־יודעים מיצירותיו הקודמות. ובאמת, כלום אין האדם ערבו־ב־יה משה של בעלי־החיים שקדמו לו

הוא עמד רגע מדבר, כאלו חכה לתשובתנו, ואחרי-כן הוסיף:
 – כמובן, איני יכול לבא בדיוק את סבת אי-ההצלחה. אפשר, שהבורא עיף כביכול, אחרי עבודה של חמשה ימים, כלומר, של חמשת אלפים שנה, ואפשר, שהרעיון הנשגב עוד לא היה ברור לו כל-צרכו, כלומר, זה לא היה עוד רעיון, כי אם שאיפה אל הרעיון. לצערי, לא חוקר הנפש ולא מבקר אני ולא לי, כמובן, לחוות דעה בענין נעלה ומסבך כזה, אך איך שיהיה והעובדה היא עובדה. היצירה לא הצליחה. זה ברור גם לבני-תמותה פשוטים, את זה רואה כל אשר עינים לו לראות. אני יכול להביא לכם מופתים חותכים לאלפים, אך למה לנו להרחיק עדותנו? נתעמק איש איש בנפשו ומה-נתפלא לעשר הצרופים, לשפעת ההרכבות, אשר בכל אחד ואחד מאתנו. כלום אותה המלחמה הנצחית, המתחוללת בקרבנו בלי-הרף, אינה מלחמת הזאב והכבש, הנשר והתולע, היונה והתחמס, הנחש והמלאך, שכלם יחד התמזגו והשתפכו בנפשנו לבלי משנה וחסר-טעם? אך אל-נא תחשדוני, כי אני רואה רק רע, כי אני מפריז ומגזם בכונה את הצללים ומעלים את עיני מן האור. חס וחלילה! הן לא נכחד ממני, כי הרבה והרבה מתכונות המלאכים, שגם הם קדמו לאדם בבריאתם, הבלעו באפי של האדם ולא מעטים האנשים, שהם גם חיות וגם מלאכים בבת-אחת. אף נכון אני להודות, כי האדם יכול להביא תועלת גדולה למדע, תועלת, שעל חשיבותה לא עמדו כראוי עדי-היום, רצוני לאמר, שהתכונות עמקה ומפרטת בנפש האדם יכולה לשפוך אור חדש על עולם החי הקדמון. כשאנו רואים, למשל, לעתים קרובות, שידידנו פלוני-אלמוני עולה בטששותו על החמור ובאכזריותו על הנמר, אנו מחיבים לשער, שתכונות אלה של ידידנו מתאימות לתכונותיהן של איזה חיות קדומות, לא-ידועות לנו, שעברו זה-כבר מהעולם. אתם רואים אפוא, שהנני דן בלי שום פניה. חפצתי רק להוכיח, שיצירה זו, הנקראת אדם, לא עלתה יפה, שהיוצר לא הביע בה שום רעיון חדש, ושכלה הרכבה מקוים ושרטוטים שונים, השואלים מיצירותיו הקודמות.

הנואם נדם ויבט הצדה. עיניו היו סריוזיות ועל שפתיו רחפה בת-צחוק. רגעים אחדים שררה שתיקה. לי נדמה, שכל-אחד מאתנו הרגיש את עצמו נעלב קצת. אך העתונאי העליו חלצנו מן המצר.

– כפתור ופרח! – קרא בהתפעלות וימחא כף מתוך צחוק – פקחת ממש את עיני! עתה אני רואה, שאותו חכם מפרסם, היושב ודורש ברבים, אינו אלא מין מזיגה של חמור ותרנגול-הודו, ואותה מטרוניתה מפטמת, העוסקת בצרכי-צבור לשם שמים, אינה אלא תערובה של בהמה, חזירה ותרנגולת. העלמה העגנה, היפה והחולמת – חציה יונה וחציה חתול, והעסקן הצבורי הידוע – שלישו ברדלס, שלישו שועל ושלישו כלב שבכלבים. המורה הגדול, בעל תורת-המוסר החדשה, קצתו תולעת, קצתו עטלף וקצתו קוף, והמשורר הנעלה, אביר משוררינו, מרכב מנשר ועורב. וההמוץ כלום אינו מין בליל של חמורים, שפנים וזאבים? אולם, רבונו של עולם! הן אין קץ ואין תכלה

לכל מיני הכלאים, לכל מיני הצרופים השונים! וכמה צחוק מעוררת אי-ההתאמה שבין הצורה והתכן! הנה, למשל, בן-אדם, אשר פניו פני-לביא ולבו לב-ארנבת, והנה עוד אחד, אשר ברגע הראשון לראותנו אותו נחשב, כי זהו נשר בנשרים, אשר עוד מעט ילכוד את השמים ושמי-השמים, ובאמת אינו אלא עכבר מוג'לב והשגותיו השגות עכבר, הגונב גרעין מפה וגרעין משם וממהר לברוח על נפשו. בקצור, ביבר שאין דוגמתו! כפתור ופרח!

— גם לי נתחור עתה כתוב אחד, שהייתי מתחבט עליו הרבה בילדותי — אמר המשורר — באמת, במה חטאו החיה והבהמה והרמש ועופי השמים, אם רבה רעת האדם בארץ? למה נגזר גם עליהם להמחות מעל-פני האדמה? ואולם עתה הכל אתי שפיר: הם היו מזכירים תמיד לבורא את יצירתו האי-מצלחת, את האדם, ומי מתענה עוד כל-כך מיצירה לא-מצלחת כיוצר בעצמו? הן סוף-סוף האמן האמתי הוא גם המבין האמתי, הוא גם המבקר האמתי, ואינו נזקק כלל למבקרים מן-הצד.

המבקר הצעיר הבין כרגע למי מכוננת העקיצה שבדברי המשורר ויתכונן לענות, אך היצירת הקדימתו.

— וגם אני מבינה עתה — אמרה בצחוק-חן — למה-זה הרבו כל-כך ממשלי-המשלים לתאר את האדם בצורת כל מיני חיות ועופות. אין זאת, כי הרגישו בחושם האמנותי, שיש קרבה גדולה בין האדם והחיה. השעון צלצל שתיים-עשרה ויופך לנו, כי עת ללכת. קראנו למצור ונשלם את המגיע. מדי לבשנו את מעילינו העליונים שאלתי את הפליטוניסטן הוקן מתוך צחוק:

— ומה אתה סבור, האמנם כבר תש לגמרי כחו של אותו זקן? האמנם אין עוד תקנה ליצירתו, או אולי יש תקוה, שישוב לטפל בה ויתקן את המצוֹת?

הנשאל חיך בדממה ולא ענה. במקומו השיב לי חברי המספר:
— אין להנאש. אפשר, שהרעיון הגדול עוד הולך ומתרקם, הולך ומתחור בראשו של היוצר, וכשיתברר לגמרי, כשיגיע לגמר קְשולו, תבוא השעה הגדולה ותופיע היצירה הנשגבה וינלד האדם האמתי.
— אבל מה דעתך אתה? — הוספתי לפצור בפליטוניסטן הוקן, בצאתנו החוצה.

— לאלהים פתרונים — ענני בצחוק. — בכלל איני מקוה הרבה מיצירה הזקוקה לתקונים פעם אחר פעם. יצירה כזו דומה לבגד טלוא. אגב, אנו רואים, שהמבול לא הביא תועלת מוחשת. ואולם מאידך גיסא אי-אפשר לחרוץ גם משפט שלילי, מי יודע? אפשר, כי מה שלא עשה מבול אחד יעשה המבול השני.

ה

הֲרֵהֲרַפָּה שְׁכָבָה

השמש הביטה ממרום שבתה אל ההר הגבוה והנשא, אשר התנוסס כענן בודד מעל לשרשרת ההרים המכתירים אותו. זה היה הר־שרפה, שכבה זה מכבר, אך מעשי־גבורתו חיו עוד באגדות ובשירים, אשר בהם ספר והושר על ההוד הנורא, הוד נהרות־השלהבת הזורמים בשצף־קצף, ועל הכח הנפלא, כח־האיתנים, שנתקו מוסרותיהם ויתפרצו לחפשי. בהם ספר והושר על השאגות העליונות והאימות, ששאג ההר מדי שלחו למרחב את שפעת אוניו העצורים ועל היִלֵּל המקפיא כל לב, יִלֵּל אדם וחיה, שנסחפו בשטף הבורע וינשאו על גלי האבדון. בשויוֹן־נפש ובקֶר־שממון הקשיב עתה ההר הגבוה לכל השירים והאגדות האלה. הוא כבה זה־כבר, זה־כבר, ואף כי במסתרי מעמקיו עוד הבהבו ניצוצות בודדים, אך הם היו דלים ורפים מלהעיר אותו משנתו. הוא כבה זה־כבר, זה־כבר, רק עקבות מעשי־גבורתו נשארו עוד למוכרת: מסביב לו השתרעו עד לאי־סוף כמצבות־נצח חרבות ערים הרוסות, שרידי יערים שרופים ומרחבי שדות מכסי פיח ולֶהָה. אך מתוך החרבן והמהפכה כבר הנצו פה ושם גם ציצי חיים חדשים, הוריקו יערים עֲבֵת־צִלִּים והזהיבו שדמות־בר פוריות. האש, שהחריבה והשמה את האדמה, היא גם שהרתה והפרתה אותה. כן היו ימים, היו ימים, אשר ההר חי בהם חיים רועשים ולוהטים. הוא לא חשב אז רעה על האדמה, אף גם לא דאג לטובתה, רק רָגַן את רנוני נעוריו, אשר בהם המות והחיים. הוא נתש ונטע, נתן והאביד בלי־משים, בלי־משים. רק רָגַן את רנוני נעוריו, אשר בהם המות והחיים.

השמש הביטה ממרום שבתה אל ההר הגבוה והנשא, אשר התנוסס כענן בודד מעל לשרשרת ההרים המכתירים אותו. בנקיקו ופחתיו העמקים לנה קדרות גאיונה ועל ראשי פסגותיו שָׁלוּו שלגים מזהירים. גם עתה, בהאלם שירת־חיו, היה מראהו נשגב ויגוֹן־מותו מלא הוד־מסתורין. זה־כבר, זה־כבר אשר השמש חמדה אותו בלבה ותרחש לו אהבה ענגה ועמקה. זה כבר אשר הגיעו עֲדִיה השירים והאגדות, אשר בהם יושר ויִסְפָּר על נפלאותיו ונבורותיו, וכאשר תביט אל קדרותו הגאיונה והדרי־גונו כן תלך ותגבר

אהבתה אליו. אך כאשר תגבר אהבתה כן תלך ותגדל תקותה, כי ברשפי נשיקותיה תצית שנית את האש-שכבתה בקרבו. זאת היתה תקות-עדנים, תקות-חלום, אשר טפחה בלבה זה ימים ושנים.

ימים ושנים שפכה השמש את זהרה על ההר הנשא והבודד, ימים ושנים העתירה עליו את נשיקותיה הלוהטות ותקשב רב קשב אל הרחש הטמיר, שהתרחש במעמקיו. במעמקי ההר התחילו מפעפעות לפעמים אבעבועות קודחות, התחילו דופקים לפעמים עורקי-להב, והשמש הקשיבה רב קשב ותאמר, כי אהבתה היא, אשר הסבה ברחש הטמיר, וכי מנשיקותיה פורחת עתה בלב ההר שלהבת חדשה, אשר גדול יהיה עוזה מעוז הראשונה. אך אלה לא היו נצני שלהבת חדשה, כי אם שרידי הישנה, אלה היו ניצוצות בודדים ורפים, ניצוצי געגועים ויגון, געגועי יום וגעגועי לילה, אשר נקוו לאט לאט מפנות נדחות וממחבואים אפלים. לאט לאט נקוו בלב ההר הקודר, לאט לאט המו המית כאב שבזכרונות, לאט לאט נצברו לשלהבת אחת וירימו את קולם, קול ענות גבורה אחרונה. השמש הקשיבה רב קשב וגם ההר הקשיב ויתפלא, כי לא ידע, מאין לו כל-אלה. אך הרגש הרגיש, כי זה לא להט-הנעורים המשכר, ויחד עם התגבר חמו הלך וגבר גם יאוש.

ופעם אחת, עם דמדומי שקיעה, התפרצו פזאם מפי ההר לשונות-אש. השמש כבר התחילה יורדת במורד המערב אל ארמון-הלילה אשר לה, אך באחת מעיניה עוד הספיקה לראות את המראה הנפלא. אז יפתה מרב אשר על אחת שבע וכל הלילה חלמה על בא הבקר, עת תשוב אל בירתה אשר במזרח וראתה את ההר אהובת בכל יסעת גאונו המחודש. כל הלילה רעש ההר ויהי קולות וברקים וענן כבד ומטרות-אש. ההר שר את שירתו האחרונה, שירת געגועים וזכרונות, אשר בה סערה תשוקת-עולמים אל אש-עולמים, תשוקה עוזה ולוהטה כזרמי-להב, שהשתפכו ממעמקיו, ובה שאג וילל כאב קודר ושחור כאדי-העשן שהתמרו מגרונו, כאב ההכרה, כי זאת היא האש האחרונה ואחרת לא תבוא במקומה. אך לפנות בקר קמה הסערה לדממה. ההר שר את שירתו האחרונה וידם לנצח.

והשמש השכימה לקום ותמהר לצאת במרכבת-זהב, רתומה לסוסי-אש, אל בירתה אשר במזרח. שערי-הספיר נפתחו לרוחה והמלכה נצבת בשער עדויה בעדי-עדיים ותשחק אל מול ההר שחוק-אהבה נפלא, אשר כמוהו לא היה עוד לרף ולעדנים. אך ההר לא נענה לה גם בפעפוע קל, גם ברחש חרישי. אז אמרה המלכה: אין זאת כי נרדם לרגע, עיף ממשתה הלילה, ותקטוף מלא-הכף פרחי-ארגמן ותורקם על ראש אהובה, אולם ההר הוסיף לשקוע בדממה כבודה. אז שחקה המלכה שחוק-ערמה ותאמר: אין זאת, כי מחכה הוא עד אשר אעירנו בנשיקתי,—ותגחן אליו ותשקנו. ופתאום ראתה, כי הוא מת.

ומסביב היתה דממה, אשר ארבה מהנקיקים והפחתים ומרכסי-השלג,

ובתוך הדממה רחף לחש טמיר ועצוב: מי אשר כבתה האש במעמקיו
פנימה, לא תשיבנו לתחיה כל אש מחוצה לו, ולו גם תהיה זאת השמש
בכבודה ובעצמה.

